

CULPOL TEMATSKI DOKUMENT 5

PRISTUP KULTURI U HRVATSKOJ KULTURNOJ POLITICI: POMAK PREMA EKSPLICITNIJIM POLITIKAMA

*Jaka Primorac, Nina Obuljen
Koržinek i Aleksandra Uzelac*

The logo for 'cul-pol' is displayed in a white rounded rectangle with a blue border. The word 'cul' is in pink and 'pol' is in blue, with a horizontal line separating them.

IRMO, Zagreb, 2018.

Authors/Autorice: Jaka Primorac, Nina Obuljen Koržinek i Aleksandra Uzelac

Title/ Naslov: Pristup kulturi u hrvatskoj kulturnoj politici: pomak prema eksplicitnijim politikama / Access to culture in Croatian cultural policy: moving towards explicit policies

Editorial review/Urednička recenzija

Series editors/urednice serije: Jaka Primorac, Aleksandra Uzelac

Translation/ Prijevod: Ana Perišić Mijić

Design/Dizajn: Dragana Markanović

Publisher/Nakladnik:

IRMO - Institut za razvoj i međunarodne odnose
(Institute for Development and International Relations)
Lj. F. Vukotinovića 2, HR-10000 Zagreb

For the Publisher/Za nakladnika: dr. sc. Sanja Tišma, IRMO Director/Ravnateljica

The CULPOL Issue Papers series has been published with the support of the Erasmus+ Programme of the European Union, within the framework of activities of the Jean Monnet Project EU Competences and National Cultural Policies: Critical Dialogues / CULPOL (575442-EPP-1-2016-1-HR-EPPJMO-PROJECT). The CULPOL Issue Papers series present selected articles that provide critical analysis on the different issues reflecting the themes of the CULPOL project, with the aim to pool the research of the project stakeholders and make it more visible and accessible to all the interested parties. The papers published within this series will explore the different ways that the European Union impacts the cultural policies on the national as well as local level in order to kindle interest in EU related topics among Croatian cultural researchers, policy makers and cultural practitioners. More information about the project is available at: <http://culpol.irmo.hr/home/>.

The publication reflects the views of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

CULPOL tematski dokumenti rezultat su rada na projektu 'EU kompetencije i nacionalne kulturne politike: kritički dijalozi' / CULPOL (broj: 575442-EPP-1-2016-1-HR-EPPJMO-PROJECT) koji je sufinanciran sredstvima programa Europske unije Erasmus+. Tematski dokumenti istraživati će na koje sve načine Europska unija utječe na kulturnu politiku na nacionalnoj i na lokalnoj razini kako bi se istraživače/ice kulture, donosiocje odluka i kulturne radnike u Hrvatskoj zainteresiralo za EU teme. Cilj CULPOL tematskih dokumenata je objediniti istraživačke kapacitete suradnika na projektu te ih učiniti vidljivijim i dostupnijim svim zainteresiranim dionicima. Više informacija o projektu dostupno je na mrežnoj stranici culpol.irmo.hr.

Ova publikacija odražava isključivo stajalište autora publikacije i Komisija se ne može smatrati odgovornom prilikom uporabe informacija koje se u njoj nalaze.

EU Competences
and National
Cultural Policies:
Critical Dialogues

EU kompetencije
i nacionalne
kulturne politike:
kritički dijalozi

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Sadržaj

Sažetak	2
Uvod	3
Pitanje pristupa kulturi u europskom kontekstu	4
Eksplicitna i implicitna <i>policy</i> dinamika	6
Analiza modela kulturne politike u Hrvatskoj: postojeći instrumenti i pitanja kulturne politike.....	7
Povijesni i geografski kontekst	8
Strateška diferencijacija politika na razini političkih stranaka	9
Pristup kulturi u dokumentima i programima kulturne politike	11
Smanjenje postojećih prepreka i omogućavanje razvoja instrumenata za pristup kulturi.....	14
Prepreke pristupu	14
Dizajn i implementacija instrumenata za poticanje pristupa kulturi	16
Zaključak	17
Bibliografija.....	19
Summary	24
Bilješke o autoricama / Notes about the authors.....	25

Sažetak

U ovom radu analizom problema pristupa kulturi u agendi hrvatske kulturne politike ilustriramo kretanja kulturne politike u Hrvatskoj u širem europskom kontekstu. Uzimajući u obzir razliku između eksplicitne i implicitne politike kako na makro tako i na mikro razini analiziramo rasprave o pristupu kulturi u hrvatskoj kulturnoj politici na ustavnoj razini, na razini parlamentarnih političkih stranaka, na razini izvršne vlasti i na razini kulturnih organizacija. S jedne strane politike koje se odnose na pristup kulturi uglavnom su implicitne i koncentrirane su oko tradicionalnih modela koji su povezani s instrumentima iz razdoblja socijalizma; dok s druge strane odabrane kulturne organizacije razvijaju instrumente za poticanje pristupa kulturi prvenstveno kroz utjecaj europskih projekata. Orijentacija usmjerena više na pitanja kulturne proizvodnje, a manje na pristup kulturi i pitanja kulturne participacije pokazuje sličnosti kretanja kulturne politike u Hrvatskoj s općim europskim okvirom kulturne politike.

Ključne riječi: pristup kulturi, kulturna politika, eksplicitna politika, implicitna politika, Hrvatska

Uvod¹

Posljednjih godina pitanje pristupa kulturi ušlo je u fokus rasprava unutar europske kulturne politike kao i istraživačke zajednice. Razvijene su različite političke agende i dokumenti koji se bave pitanjem pristupa kulturi. To je pitanje prethodno bilo prilično zanemareno u europskoj kulturnoj politici, koja je pokazivala više brige za pitanja vezana uz razvoj kulturne proizvodnje (Psychologiopoulou 2006., str. 341) i gdje pitanja pristupa kulturi i (kulturne) participacije i osobito sudjelovanja u procesu odlučivanja u kulturi nisu bila u fokusu (Barnett, 2001., str. 31). Slično tome, pristupom kulturi dosadašnja se istraživanja kulturne politike u Hrvatskoj nisu sustavno bavila, zbog čega je početni poticaj za ovo istraživanje bila analiza relevantnih europskih dokumenata o pristupu kulturi i njihov mogući utjecaj na hrvatsku politiku i praksu. Kroz analizu uvođenja pitanja pristupa kulturi u hrvatsku agendu kulturne politike, pokušat ćemo smjestiti trenutačna kretanja kulturne politike u Hrvatskoj u širi europski kontekst kulturne politike.

Temu 'pristupa kulturi' u Hrvatskoj treba promatrati u kontekstu post-tranzicijske faze hrvatskog društva (Švob-Đokić *i sur.* 2008.) koju neki autori nazivaju razdobljem 'zrele tranzicije' (Tomić-Koludrović i Petrić 2007.). Složenost tranzicijskih procesa u kulturi ogleđa se u paralelnim procesima kontinuiteta i diskontinuiteta s bivšim (socijalističkim) sustavom (Kalanj 1998., Županov 2002.) koji uključuju pitanja: kulturne infrastrukture, kulturnog zakonodavstva, modela financiranja i općeg pristupa kulturi. Polazeći od koncepta 'zrele tranzicije' (Tomić-Koludrović i Petrić 2007.) analizirale smo politike i instrumente koji se odnose na pristup kulturi, gdje je pojam kontinuiteta s bivšim političkim sustavom još uvijek vrlo relevantan. Istražile smo politike 'pristupa kulturi' koje se u velikoj mjeri oslanjaju na dostupnu kulturnu infrastrukturu, od kojih je veliki dio naslijeđe bivšeg socijalističkog sustava (npr. mreže kulturnih centara, mreže knjižnica, itd.). Nadalje, tražile smo inovativne modele za razvoj pristupa kulturi usmjerene na određenu publiku i (nove) aktere uključene u njihov razvoj. Analizi smo pristupile *desk research* istraživanjem relevantnog zakonodavstva, vladinih strateških dokumenata i akcijskih planova, programa parlamentarnih političkih stranaka, manifesta političkih kampanja i dostupnih statističkih i ostalih sekundarnih podataka (npr. strateških dokumenata i izvješća o kulturnim institucijama i organizacijama) koji odražavaju četiri razine analize političkog diskursa: '*polity-politics-policy-practice*'². Analiza je obuhvaćala sljedeće

1 Napomena: Ovaj rad je hrvatska verzija članka objavljenog na engleskom jeziku u znanstvenom časopisu *International Journal of Cultural Policy* Vol. 23, No. 5, 2017. Dostupno na: <http://www.tandfonline.com/> <http://dx.doi.org/10.1080/10286632.2015.1102906>

2 Ovaj istraživački okvir razvijen je u suradnji s kolegicama i kolegama na projektu 'Pristup kulturi: Analiza javnih politika' (2013.-2015.) financiranog kroz EU program Kultura 2007, a koji je koordinirao EDUCULT Institut, sa sljedećim partnerima - Interarts, Španjolska; Cultural Policy and

četiri razine: ustavnu razinu, razinu parlamentarnih političkih stranaka, razinu izvršne vlasti i razinu relevantnih praksi kulturnih organizacija, gdje su u fokusu bile postojeće prepreke pristupu kao i mjere za poticanje građana na pristup i korištenje kulturnih resursa.

U tom kontekstu također smo razmatrale utjecaj europskih preporuka i instrumenata kao relevantnih čimbenika koji su 'pristup kulturi' stavili u fokus nacionalnih kulturnih politika zajedno s drugim prioritetima u agendi kulturne politike Europske unije (Obuljen Koržinek 2013.). Analiza odabranih *policy* instrumenata ukazuje da se radi o složenom zadatku, kako na europskoj razini, gdje je to pitanje 'tema dana' u europskim krugovima kulturne politike, tako i na nacionalnoj razini gdje je pitanje 'pristupa kulturi' važan koncept za prikaz *policy* (dis)kontinuiteta u ovom području u Republici Hrvatskoj.

Pitanje pristupa kulturi u europskom kontekstu

Kako bismo analizirale pitanja pristupa kulturi u hrvatskoj kulturnoj politici i smjestile ga u širi europski kontekst, započinjemo s pregledom stanja i trendova o tome kako se pitanjem pristupa kulturi bavi europska *policy* agenda. U tom kontekstu, valja istaknuti složenost konceptualizacije kulture, a time i odnosa definicije 'pristupa kulturi' i predloženih instrumenata. Kada promatramo različite *policy* dokumente, agende i strategije, možemo zaključiti da se kulturi pristupa 'istovremeno (kao) *cilju* i *instrumentu* projekata društvene promjene' (Barnett 2001., str. 26). Razlike između pristupa Europske komisije, Europskog parlamenta i Odbora regija istaknuli su mnogi autori kao što su Barnett (2001., str. 7), Sarikakis (2005., str. 167. – 168.) i Psychologiopoulou (2008.). Nadalje, u raznim *policy* agendama na europskoj razini možemo promatrati odraz dvaju različitih pojmova kulture, kao što je Barnett (2001., str. 32.) primijetio '[...] jedan *transformativni*, drugi *ekspresivni*, [koje] su razvili različiti akteri u različitim kontekstima u razvoju kulturne politike.' Prema tome, ovi različiti odnosi prema kulturi ogledaju se i u položaju i razradi diskursa 'pristupa kulturi' u europskom *policy* okviru. Tema 'pristupa kulturi' prisutna je u agendi europske kulturne politike kroz različite dokumente, *policy* preporuke i aktivnosti (Europska komisija 2007., Vijeće Europske unije 2007.a, 2007.b, 2010.a, 2010.b, 2010.c, 2012.)³. U tim dokumentima ovaj se pojam prvenstveno razumijeva u smislu

Management Research Centre (KPY), Turska; Telemark Research Institute (TRI)/Norveška; i Nordic Centre for Heritage Learning and Creativity (NCK)/Švedska. Istraživački okvir polity-politics-policy-practices (PPPP) razvijen je kako bi se radile daljnje komparativne istraživačke analize nacionalnih studija slučaja u sklopu samog projekta.

³ Za detaljnu analizu ovih i drugih dokumenata EU koji se bave pristupom kulturi i kulturnom participacijom vidjeti 'Pregled literature' projekta 'Pristup kulturi' (NCK, IRMO i Interarts 2013.).

smanjenja relevantnih prepreka (fizičkih, financijskih, socijalnih ili psiholoških), kao i jačanja mogućnosti kako bi se građanima olakšao pristup i korištenje kulturnih resursa. Taj se koncept u *policy* raspravama razmatra zajedno s konceptom 'kulturne participacije', a čini se da je pitanje složeno kako za stvaratelje politika tako i za istraživače i istraživačice.

U analizi različitih europskih *policy* dokumenata i istraživačkih studija o pristupu kulturi (NCK, IRMO i Interarts 2013.) interpretirali smo koncept pristupa kulturi kao labavo definiran skup *policy usmjerenja* (npr. razvoj, socijalna inkluzija, ljudska prava, itd.) kroz nekoliko *ključnih područja* (npr. baština, digitalizacija, turizam, obrazovanje, mobilnost, medijska pismenost, itd.), a čiji se *policy* ciljevi žele postići *specifičnim policy instrumentima* (npr. *policy* koordinacijom i izvješćivanjem, poboljšanim praćenjem, osvješćivanjem, itd.). U raznim europskim *policy* dokumentima navedene su komponente međusobno povezane i stoga teško razlučive (NCK, IRMO i Interarts 2013.). Iz postojećih izvješća i studija može se iščitati mnoštvo pristupa; 'pristup kulturi' se shvaća kao *policy* područje gdje su relevantne različite *perspektive i pitanja*. Predložena *rješenja i pokazatelji* ovise o određenoj perspektivi – ono što bi neki mogli uzeti kao polaznu perspektivu drugi vide kao pitanje koje treba rješavati ili čak kao rješenje za poboljšanje pristupa kulturi (npr. digitalizacija ili socijalna inkluzija). Ovi suprotstavljeni pristupi odražavaju ono što Barnett (2001.) razlučuje kao dva različita pristupa kulturi, ali i važnost ispitivanja različitih razina implicitnih i eksplicitnih politika (Ahearne 2004., 2009.) pitanju pristupa kulturi, što će biti od izuzetne važnosti za naš hrvatski slučaj kako ćemo pokazati u nastavku teksta.

Europska unija nije formulirala eksplicitnu zajedničku kulturnu politiku, jer se ona smatra politički neprihvatljivom u kontekstu provedbe načela supsidijarnosti, ali je isto tako neizravno doprinijela stvaranju zajedničkog okvira kulturne politike uvođenjem tzv. mekih instrumenata i mehanizama kulturne politike (Obuljen 2006.). Neka relativno nedavna zbivanja na razini EU-a, kao što je - uvođenje Otvorene metode koordinacije (OMK) koja je predstavljena u 'Europskoj agendi za kulturu u globaliziranom svijetu', kao i uvođenje promicanja pristupa kulturi i razvoja publike visoko među prioritetima programa *Kreativna Europa* (Mercer i sur. 2012.) - predstavljaju *de facto policy* pristup instrumentima za poboljšavanje pristupa kulturi. Uvođenjem Otvorene metode koordinacije (a sada i Strukturiranog dijaloga), EU se uključila u eksplicitnije oblike koordinacije, ali i dalje u okviru dobrovoljne koordinacije, a ne obveznim donošenjem zajedničke politike i pravnih dokumenata. Kao posljedica primjene mekih mehanizama, pitanja pristupa imaju potencijal da se razviju u artikuliran, eksplicitan i koordiniran *policy* pristup, osobito oni koji se odnose na uspostavu posebnih kriterija za financiranje EU projekata. Stoga EU prioriteti – npr. kulturna raznolikost, međukulturni dijalog itd. (Obuljen 2006.) - prodiru u agendu nacionalnih kulturnih politika država članica gdje se, u različitim

formatima, usvajaju kao dio strateških i *policy* dokumenata. Pojava takvih dokumenata također je vidljiva u Hrvatskoj što ćemo prikazati u nastavku ovog teksta.

EksPLICITNA I IMPLICITNA *policy* DYNAMIKA

U raspravama o kulturnoj politici na europskoj razini, jedno od bitnih pitanja predstavlja dinamičan odnos između eksplicitnih i implicitnih politika. Smatramo da je ovo pitanje važno u kontekstu naše *policy* analize pitanja pristupa kulturi u Hrvatskoj. Kod provođenja *policy* analiza, kao što je primijetio Dye (1976.), istražujemo 'sve što vlade odluče učiniti ili ne učiniti', tako da u području javne politike, aktivnosti, jednako kao i odsustvo aktivnosti, imaju svoje specifične učinke i posljedice na javne politike. *Policy* analiza prepoznaje razliku između eksplicitnih i implicitnih politika, ali bilo da je politika eksplicitno artikulirana, osmišljena, provedena i praćena na sustavan način, bilo da je implicitna i diskrecijska, trebaju se analizirati njeni učinci na društvo. Razlika između eksplicitne i implicitne politike može se promatrati na dvije različite razine.

Prva, makro razina odnosi se na one situacije gdje vlade odlučuju da neće izraditi ili artikulirati sektorske politike u određenom području, kao što je na primjer tvrdnja o nepostojanju službene kulturne politike u SAD-u. Mundy tvrdi da čak i onda kada država odluči nemati kulturnu politiku, ovim činom u stvari formulira svoju kulturnu politiku (Mundy u Gordon, Mundy 2002., str. 61). Slična razmišljanja mogu se naći u djelima Dyea i Heidenheimera koji smatraju da se teorija implicitnih javnih politika može koristiti za analizu bilo kojeg specifičnog područja unutar širokog spektra javnih politika (Dye 1976., Heidenheimer *i sur.*, 1990). Ova je makro razina opisana u radu Ahearne (2004., 2009.) o razlici eksplicitnih i implicitnih kulturnih politika koju je preuzeo i Throsby (2009.). Ahearne (2009.) razlikuje eksplicitne ili nominalne kulturne politike koje su eksplicitno označene kao kulturne i implicitne ili učinkovite kulturne politike koje nisu označene kao kulturne, ali imaju veliki utjecaj na područje kulture. Potonje se dijele na 'nenamjerne kulturne nuspojave različitih politika' i na 'namjerne načine djelovanja s ciljem oblikovanja kulture, ali koje nisu izričito tematizirane kao takve' (Ahearne 2009., str. 144.).

Druga, mikro razina, analizira razlike između eksplicitnih i implicitnih politika, instrumenata ili *policy* ciljeva unutar pojedine sektorske politike. Sve politike općenito sadrže određene ciljeve ili svrhe koje su ili implicitne ili eksplicitne. Također one imaju i pozitivne i negativne posljedice koje mogu i ne moraju biti predviđene (Sapru 2004., str. 5). Kako navodi Sapru (2004.), aktivnosti koje provode tijela javnih vlasti mogu se svrstati u nekoliko kategorija: aktivnosti koje su povezane s određenim politikama, aktivnosti koje su općenite po prirodi i aktivnosti koje se temelje na nejasnim i nedosljednim politikama.

Kao važnu polaznu točku za analizu hrvatskog slučaja uzimamo opažanja Vjerana Katunarića, jednog od urednika 'Nacionalnog izvještaja o kulturnoj politici' iz 1998. godine (Cvjetičanin i Katunarić 1999.). U pokušaju da opiše hrvatsku kulturnu politiku, a posebno odnos između proklamiranih načela i ciljeva kulturne politike, Katunarić navodi kako, gledano u cjelini, eksplicitni strateški ciljevi hrvatske kulturne politike nisu razvijeni u mjeri u kojoj se može govoriti o potpuno sustavnoj kulturnoj politici. Slično kao i u drugim javnim politikama u Hrvatskoj, on opisuje kako je kulturna politika kombinacija intuicije, *ad hoc* pristupa i sustavne razrade gdje se posljedice i rezultate ove kombinacije tek treba opisati i definirati (Katunarić u Cvjetičanin i Katunarić 1999., str. 24).

U našoj analizi instrumenata i aktivnosti koji se odnose na pristup kulturi u hrvatskoj kulturnoj politici slijedimo pristup koji je opisao Katunarić i kombiniramo ga s gore opisanim konceptualizacijama o razlici između eksplicitnih i implicitnih javnih politika (Ahearne 2009., Dye 1976., Heidenheimer *i sur.* 1990., Sapru 2004.). Svjesne da se eksplicitni pojmovi promicanja pristupa kulturi i kulturne participacije ne pojavljuju u većini ključnih *policy* dokumenata i instrumenata, i uzimajući u obzir i makro i mikro razinu diferencijacije između eksplicitnih i implicitnih politika kao što je ranije navedeno, u našoj smo analizi *policy* diskursa razmatrale rasprave o svim posebnim mjerama, propisima i aktivnostima koje su, kao posljedica toga, pridonijeli poboljšanju pristupa kulturi (i u određenoj mjeri kulturnoj participaciji). To je učinjeno bez obzira je li ovaj specifični cilj bio jasno artikuliran kao *policy* cilj u svakom analiziranom dokumentu ili programu koji smo istraživale u okviru *policy-politics-policy-practice* istraživačke matrice. Počet ćemo s *policy* analizom diskursa o pitanju pristupa kulturi na ustavnoj razini i opće povijesnom i društvenom kontekstu razvoja kulturne politike u Hrvatskoj, zatim ćemo dati pregled diskursa koji se odnose na pitanje pristupa kulturi na razini parlamentarnih političkih stranaka (kroz analizu programa i manifesta političkih stranaka) i na kraju ćemo pogledati dostupne dokumente izvršnih vlasti (tj. Ministarstva kulture) (strategije, akcijske planove i programe) posvećene ovom pitanju.

Analiza modela kulturne politike u Hrvatskoj: postojeći instrumenti i pitanja kulturne politike

Kao polazište u analizi koncepta pristupa kulturi unutar šireg ustavnog i zakonodavnog okvira Republike Hrvatske uzimamo pravo na participaciju u kulturnom životu, kao što je zajamčeno u članku 27. Opće deklaracije o ljudskim pravima i definirano u UNESCO-ovoj Preporuci o sudjelovanju i doprinosu širokih masa kulturnom životu (UNESCO, 1976.) gdje se pristup kulturi definira kao: 'konkretne mogućnosti dostupne svima, a posebno kroz stvaranje odgovarajućih socio-ekonomskih uvjeta, za slobodno dobivanje informacija, obuke, znanja i

razumijevanja, a za uživanje kulturnih vrijednosti i kulturnih dobara'. Pojam 'pristup kulturi' nije eksplicitno artikuliran u postojećim dokumentima hrvatske kulturne politike niti se spominje u Ustavu Republike Hrvatske. Međutim, to ne znači da službena kulturna politika i odgovarajući pravni instrumenti ne uključuju niz referenci i odredaba izravno i neizravno usmjerenih na promicanje pristupa i participacije u kulturnom životu.

Povijesni i geografski kontekst

Izbor mjera kulturne politike i instrumenata u vezi pristupa kulturi značajno je određen povijesnim čimbenicima i ostavštinom sustava kulturne politike koji je postojao prije sistemskih promjena u 1990.-ima (Cvjetičanin i Katunarić 1999., Dragojević 2006.). U mnogim područjima hrvatske kulturne politike specifični organizacijski modeli iz socijalističkog razdoblja su i dalje prisutni, iako u reformiranom obliku. To je posebno slučaj sa službenim pristupom kulturne politike promicanju pristupa kulturi i kulturnoj participaciji. Jedan od važnih ciljeva kulturne politike u razdoblju socijalizma bio je da kultura bude dostupna svim građanima i građankama (Cvjetičanin i Katunarić 1999., str. 21.-22.). Na kulturu se gledalo kao na društveno dobro ili uslugu koja bi trebala biti dostupna svim građanima zajedno s drugim javnim službama kao što su zdravstvo i obrazovanje. Iako je službena kulturna politika velikim dijelom pružala podršku s izvornom namjerom da se osigura široka participacija u kulturnom životu, u isto se vrijeme kulturu često smatralo instrumentom za širenje političkih i ideoloških poruka. U tranzicijskom razdoblju, tijela javnih vlasti su pokušavala očuvati postignute razine participacije i nastavile su provedbu pojedinih instrumenata kulturne politike zamišljene u razdoblju socijalizma, posebno mreže javnih kulturnih ustanova, kao i politiku pružanja stabilne podrške za plaće zaposlenih u javnom sektoru kulture, dok su paralelno pokušavale ograničiti ideološki i politički utjecaj na kulturu.

Rat koji je Hrvatska doživjela u 1990.-ima koji se podudarao s početkom razdoblja kulturne tranzicije značajno je odredio naknadni razvoj kulturne politike. Umjesto predlaganja radikalnih reformi naslijeđenog socijalističkog modela kulturne politike, prvih pet godina hrvatske samostalnosti obilježene su pokušajem da se očuva postojeći sustav kulturne politike kako bi se zadržala barem osnovna razina kulturne proizvodnje i participacije u svim dijelovima zemlje. Takav politički izbor osigurao je nužnu stabilnost u vremenima neposredne krize, ali je stvorio niz prepreka za buduće reforme budući da je izgubljen politički zamah za značajne i strukturne promjene. Bez obzira na promjene koje su se dogodile na razini kulturnih i kreativnih industrija i na razini nezavisnog kulturnog sektora, još uvijek je prevladavao stav da je kultura 'potrošnja' (Tomić-Koludrović i Petrić, 2007., str. 880.).

Osim povijesnog nasljeđa, još jedan aspekt koji bitno određuje izbor instrumenata kulturne politike za promicanje pristupa i participacije je teritorijalna organizacija i

geografija Republike Hrvatske. Premda je Hrvatska zemlja sa samo cca. 4,3 milijuna stanovnika prema posljednjem popisu stanovništva iz 2011. godine (Državni zavod za statistiku, 2012.), teritorij je uzak i izdužen u obliku slova U, a mnoga područja nisu lako dostupna - i u unutrašnjosti i na otocima duž Jadranske obale, te su posljedično neke osnovne kulturne potrebe i mobilnost financiranja razmjerno skuplji. To predstavlja veliki izazov za osiguravanje osnovne kulturne participacije u mnogim dijelovima zemlje te se pitanje (de)centralizacije postavlja kao jedno od važnih pitanja hrvatske kulturne politike, kako na razini kulturne proizvodnje i distribucije tako i na razini odlučivanja (Dragojević 2006., str. 257.).

Uz to, još jedan faktor koji je relevantan za analizu službenih instrumenata kulturne politike za poticanje pristupa kulturi i kulturne participacije odnosi se na administrativnu organizaciju zemlje. Odgovornost za osnovno financiranje umjetnosti i kulturnih programa ostaje na nacionalnoj razini i na razini gradova i općina; npr. prema podacima Ministarstva kulture u studenom 2014. godine, u 2013. godini Ministarstvo kulture je u javnom financiranju kulture u Hrvatskoj doprinijelo s 38 %, gradovi s 32 %, Grad Zagreb s 22 %, općine s 4 % i županije s 4 % (Vijeće Europe/ERICarts 2014.). Na regionalnoj razini županije imaju ograničen proračun za umjetnost i kulturu tako da u većini slučajeva djeluju više kao koordinatori nego kao relevantni financijeri i/ili organizatori umjetničkih i kulturnih programa. Na lokalnoj razini postoji značajna razlika između stupnja razvijenosti različitih gradova i općina što stvara velike nejednakosti u pogledu njihove financijske sposobnosti da održe kulturnu infrastrukturu i/ili da financiraju programe. Takva situacija dovodi do dubokih strukturnih nejednakosti prilikom pokušaja da se osiguraju usporedive razine kulturne ponude diljem zemlje (Puljiz 2009.). To je posebno važno u kontekstu gdje javno financiranje za kulturu na nacionalnoj razini kontinuirano opada u posljednjih deset godina te je doseglo najnižu razinu do sada u 2014. godini od samo 0,49 % ukupnog javnog proračuna, što dovodi u pitanje održivost kulturnog razvoja u Hrvatskoj.

Strateška diferencijacija politika na razini političkih stranaka

Iako potrebne reforme kulturnog sustava nisu provedene u posljednja dva desetljeća premda ih većina uključenih dionika smatra potrebnim, reforme kulturnog sustava i dalje se ne pojavljuju visoko na političkim programima glavnih parlamentarnih političkih stranaka (Kukuriku koalicija 2011., HDZ 2002. i HNS 2012.). U posljednja dva desetljeća, promjene političkih stranaka na vlasti na nacionalnoj razini nisu donijele nikakve značajne pomake ni promjene u kulturnim politikama. Različite su vlade uvodile i financirale različite *policy* instrumente i mjere vezane uz problematiku pristupa i participacije (npr. promicanje čitanja, potpore za obrazovne programe u muzejima, programi za promicanje obrazovanja za kulturnu baštinu, potpora izvedbenim umjetnicima za turneje, digitalizacija mreže lokalnih kina), ali ta kretanja se ne mogu izravno povezati s njihovim političkim programima. Reforme su se

događale pod utjecajem neposrednih zahtjeva i potreba kulturnog sektora, a ne zbog ideoloških, političkih ili programskih izbora koji se temelje na političkim programima i manifestima ključnih političkih stranaka.

Analiza političkih programa ključnih parlamentarnih stranaka u razdoblju od 2007. do 2013. godine, koja je uključivala Socijaldemokratsku partiju (SDP), Hrvatsku demokratsku zajednicu (HDZ), Hrvatsku narodnu stranku (HNS), Hrvatsku stranku prava dr. Ante Starčević (HSP AS), Hrvatske laburiste (HL), Hrvatsku seljačku stranku (HSS) kao i nekoliko manjih regionalnih stranaka i manjinske stranke u Saboru⁴, pokazuje da ne postoje značajne razlike u rješavanju ključnih izazova kulturne politike, uključujući pitanja kulturne participacije i pristupa kulturi. Mogu se uočiti manje ideološke razlike, ali nema većih razlika po pitanju specifičnih strateških pravaca hrvatske kulturne politike. Ovi politički programi uglavnom ostaju u okviru tradicionalnog diskursa kulturne politike s naglaskom na odnos između kulture i nacionalnog identiteta, financiranja kulture, osiguravanja uravnoteženog kulturnog razvitka itd. Takav nehotični 'konsenzus' oko pitanja kulturne politike ilustrira periferni status koji političkim akterima, a posljedično i javnim politikama, predstavljaju kulturna pitanja.

Koncept *pristupa kulturi* ne pojavljuje se eksplicitno u strateškim dokumentima ključnih stranaka, iako neizravno pristup kulturi i kulturna participacija spadaju među njihove važne ciljeve. Na temelju analize dostupnih programa i manifesta ključnih parlamentarnih političkih stranaka (HDZ 2002. i HNS 2012., Kukuriku koalicija 2011.), može se zaključiti da postoji konsenzus o važnosti osiguravanja uravnoteženog pristupa kulturi kao osnovnog demokratskog načela kulturne politike. Političke stranke implicitno priznaju potrebu za ulaganjem u promociju pristupa kulturi i kulturnu participaciju, ali bez razrade konkretnih mjera ili instrumenata. Ovi ciljevi i odabrane posebne mjere predviđene u njihovim programima mogu se okarakterizirati kao mjere implicitne kulturne politike, ali s vrlo malo konkretnih referenci i konkretnih instrumenata usmjerenih na postizanje napretka u tom području. Također je indikativno da neke od stranaka uopće ne spominju kulturu, ili je spominju tek marginalno, kao primjerice Hrvatski laburisti (Hrvatski laburisti 2010). S obzirom na takvu situaciju, bilo je nekoliko pokušaja utjecaja nezavisnog kulturnog sektora na političke stranke da njihovi programi kulturne politike postanu eksplicitniji (putem organiziranja okruglih stolova, konferencija i drugih mjera pritiska odozdo, posebno u predizbornim vremenima 2007. i 2011.), ali bez mnogo

⁴ To uključuje Bošnjačku demokratsku stranku Hrvatske - BDSH (BDSH, 2008.), Hrvatski demokratski savez Slavonije i Baranje - HDSSB (HDSSB, 2007.), Hrvatsku građansku stranku - HGS (HGS, 2009.), Istarski demokratski sabor - IDS -DDI, Samostalnu demokratsku srpsku stranku - SDSS (SDSS, 1997.).

uspjeha u suočavanju političara i političarki s njihovim kulturnim politikama, izbornim programima i strategijama.

Nedostatak eksplicitne veze između proklamiranih politika i elaboriranih programa pojedinih stranaka i njihovih strategija i *policy* instrumenata usvojenih dok su te stranke bile na vlasti bio je vidljiv kroz posljednja dva desetljeća u kulturi, ali i u drugim područjima javnih politika. U knjizi 'Stranke i javne politike: Izbori u Hrvatskoj 2007.' koju je uredio Petak (2009.), autori i autorice analiziraju utjecaj programa političkih stranaka na artikuliranje sektorskih javnih politika (u navedenoj analizi kulturna politika je nažalost bila isključena). Na temelju nalaza predstavljenih u knjizi, očito je da postoji jaz između artikuliranja programa političkih stranaka i naknadnih reformi javnih politika u svim istraživanim sektorima. Slični se zaključci mogu donijeti i za kulturni sektor, iako je prema rezultatima naše analize na području kulture situacija još složenija budući da se političke stranke u svojim programima ne bave kulturom u punoj mjeri ili se čak njome uopće ne bave.

Pristup kulturi u dokumentima i programima kulturne politike

Jedna od važnih negativnih karakteristika hrvatskih javnih politika je nedostatak srednjoročnog i dugoročnog strateškog planiranja na nacionalnoj kao i na lokalnim razinama. U mnogim *policy* područjima pristupanje EU-u donijelo je pozitivne promjene, budući da su strateški dokumenti preduvjet za EU financiranje ili provedbu zajedničkih politika EU. Tako je nakon pristupanja Hrvatske EU nekoliko gradova usvojilo strategije kulturnog razvoja, što je proces izravno povezan s njihovim težnjama osvajanja naslova Europske prijestolnice kulture. Međutim, promjene u području kulture događaju se vrlo sporo i hrvatska kulturna politika još uvijek nema artikulirane *policy* dokumente i strategije ni na nacionalnoj ni na lokalnim razinama za brojna kulturna područja. Od osamostaljenja Hrvatske usvojeno je samo nekoliko *policy* i strateških dokumenata koji artikuliraju ključne ciljeve i načela nacionalne kulturne politike. U nastavku ovog poglavlja osvrnuti ćemo se, kao prvo, na dva ključna strateška dokumenta o kulturnoj politici: 'Kulturna politika u Hrvatskoj: Nacionalni izvještaj' (1999.) i 'Hrvatska u 21. stoljeću: Strategija kulturnog razvitka' (2003.); te kao drugo, analizirat ćemo strateške planove Ministarstva kulture usvojene u posljednjem petogodišnjem razdoblju zajedno s najavljenim programima iz ovog područja.

Nacionalni izvještaj (Cvjetičanin i Katunarić, 1999.), napisan kao dio procesa revizije kulturne politike u Hrvatskoj od strane Vijeća Europe provedene 1998. godine, još uvijek je najopsežniji *policy* dokument koji opisuje hrvatsku kulturnu politiku. U ovom dokumentu, pojam 'pristupa kulturi' nije izričito definiran iako mnoga poglavlja neizravno dotiču pitanja od značaja za poticanje pristupa kulturi. Jedno od poglavlja koje se posebno bavi ovim pitanjem je poglavlje o 'Participaciji u kulturnom životu' gdje je participacija opisana kao složena pojava koja se može tumačiti kroz pasivnu i

aktivnu participaciju, prvenstveno kroz analizu statističkih podataka i podataka dostupnih u vrijeme izrade izvještaja (Cvjetičanin i Katunarić, 1999., str. 83.).

Pristup kulturi i kulturna participacija predstavljaju ključne ciljeve strateškog dokumenta 'Hrvatska u 21. stoljeću: Strategija kulturnog razvitka' (Cvjetičanin i Katunarić, 2003.) kojeg je usvojio Hrvatski sabor 2002. godine. Strategija izražava potrebu za povezivanjem profesionalnih, amaterskih i alternativnih kulturnih izričaja, kao i uključivanje referenci na izazove koje nove tehnologije donose tradicionalnim oblicima kulturne participacije. 'Strategija kulturnog razvitka' također ukazuje na doprinos aktivne participacije u kulturi na kvalitetu života - i za razvijanje kreativnosti i za povećanje ukupne koristi za društvo. Ovaj je *policy* dokument definirao glavne ciljeve za poboljšanje kulturne participacije koji se uglavnom fokusiraju na promociju participacije građana, uključujući djecu i mlade u različitim amaterskim aktivnostima (Cvjetičanin i Katunarić 2003., str. 57.). Ovi ciljevi daju primjer kontinuiteta s prethodnom socijalističkom *policy* agendom, kao i pokazatelj da je pristup kulturi u *mainstream* hrvatskoj kulturnoj politici i dalje orijentiran prvenstveno na stranu ponude sadržaja, dok se stranom kulturne potražnje (očekivanja i potreba korisnika tj. građana) ne bavi na odgovarajući način.

Analiza ovih dvaju središnjih nacionalnih dokumenata kulturne politike također pokazuje da, osim u poglavljima koja se posebno odnose na 'participaciju u kulturnom životu', ima vrlo malo razmatranja tih pitanja, naročito pri opisivanju raznih zakonodavnih i financijskih instrumenata kulturne politike, kao i pojedinačnih sektorskih politika kao što su politike vezane oko muzeja, arhiva ili knjižnica.

Pri analizi recentnijih *policy* dokumenata koji su usvojeni u razdoblju od 2010. do 2014. godine - i to strateških planova Ministarstva kulture, moguće je promatrati značajne promjene i poboljšanja u pristupu problemu pristupa kulturi u hrvatskoj kulturnoj politici.

Strateški plan Ministarstva kulture fokusira se na artikuliranje postojećih politika i programa, a to uključuje eksplicitno artikuliran cilj osiguranja pristupa i participacije u kulturnom životu, točnije cilj osiguranja ravnomjerne raspodjele kulturnih institucija i kulturne infrastrukture diljem zemlje. Kako bi se postigli ti ciljevi, Strateški plan se referira na mjere koje podržavaju mreže javnih ustanova u kulturi i kulturnih centara (zakonodavni i financijski instrumenti), kao i financiranje mobilnosti predstava i programa u cijeloj zemlji. Na primjer, Zakon o knjižnicama (NN 105/97, izmijenjen i dopunjen 1998., 2000. i 2009.) uključuje eksplicitan cilj i zakonsku odredbu o potrebi osnivanja knjižnice u svakoj općini. Čak i ako taj cilj još uvijek nije u potpunosti postignut, to je mjera koja je izravno usmjerena na osiguranje pristupa i participacije u manjim gradovima i općinama. Danas, kao rezultat primjene ovih odredbi u cijeloj zemlji, u mnogim manjim gradovima i općinama knjižnice su središnja mjesta kulturne participacije koja su često uključena u razne kulturne

aktivnosti, i to ne samo one koji su izravno povezane s promicanjem čitanja. Na primjer, mnoge knjižnice diljem zemlje pružaju programe za nezaposlene osobe (radionice za pisanje životopisa i poslovne aplikacije, pristup računalima i besplatnom internetu), različite projekte inkluzije za beskućnike, projekte za umirovljenike što također uključuje volonterske organizacije (npr. projekti za umirovljenike koje fizički ne mogu posjetiti knjižnice) i slične mjere.

'Program kulturnog razvitka' također je bitan *policy* instrument Strateškog plana, predstavljen početkom 1990.-ih, kada su ključni distribucijski lanci kulturne infrastrukture razvijene tijekom socijalističkog razdoblja prestali postojati u mnogim dijelovima zemlje pogođene ratom (npr. mreže kina, lanac distribucije knjige i sl.). Cilj programa je bio ponovno uspostaviti uvjete za kulturni život u svim dijelovima Hrvatske, financirati mobilnosti i proizvodnju programa u onim područjima gdje ih nije bilo ili je bilo vrlo malo lokalne kulturne proizvodnje, dakle bavljenje strukturnim nejednakostima. S izmjenama i dopunama iz 1993. i 2009. godine taj Program je i dalje glavni instrument za financiranje mobilnosti umjetnika i organizacija diljem zemlje i za osiguranje pristupa kulturi građana u područjima izvan velikih gradova.

Jedini novi program uključen u Strateški plan koji eksplicitno potiče 'pristup kulturi', a koji je transverzalan po prirodi, program je 'Ruksak (pun) kulture' koji je Ministarstvo kulture pokrenulo 2013. godine u suradnji s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa. Cilj ovog programa je promicanje pristupa kulturi za djecu i mlade i upotpunjuje školski program kojem nedostaje umjetničko obrazovanje i participacija djece i mladih u aktivnostima umjetnosti i kulture, a sličan je nekim drugim postojećim projektima koji se uspješno provode u nekoliko europskih zemalja⁵. Program je u vrijeme provođenja istraživanja na osnovu kojeg je pisan ovaj tekst bio u eksperimentalnoj fazi, ali predstavlja važan korak u stvaranju eksplicitnijih instrumenata kulturne politike za promicanje pristupa kulturi i kulturne participacije. Nadalje valja spomenuti 'Nacionalni program promicanja audiovizualnoga stvaralaštva'; koji iako nije dio Strateškog plana Ministarstva već njegovog tzv. *arm's length* tijela, Hrvatskog audiovizualnog centra; povezan je s aktivnostima Ministarstva putem jednog od instrumenata za poboljšanje pristupa i participacije, kao što je projekt digitalizacije nezavisnih kina diljem zemlje. U 2013. godini Program je omogućio digitalizaciju 28 kino dvorana i šest filmskih festivala u 18 županija i u 27 gradova. To je rezultiralo povećanom participacijom i širenjem filmske publike u mnoštvu manjih gradova, koji početkom dvijetisućitih nisu čak ni imali kino dvoranu (HAVC 2010.).

5 Kao što je 'Kulturni ruksak' u Norveškoj.

Analiza odabranih recentnijih programa koji se bave pitanjima pristupa i participacije pokazuje da fokus kulturne politike na nacionalnoj i na lokalnoj i regionalnoj razini ostaje uglavnom na strani kulturne 'ponude'. To proizlazi iz činjenice da je u razdoblju tranzicije hrvatska kulturna politika sačuvala mnoge instrumente kao i organizacijske modele iz socijalističkog razdoblja. Mreža javnih institucija i sustav raspodjele subvencija, iako su doživjeli nekoliko reformi, ostali su u granicama *policy* modela koji nije jako različit od onog iz razdoblja prije 1990.-ih. Čak i danas, promicanje pristupa i participacije uglavnom se oslanja na tradicionalne instrumente kulturne politike; to jest, s jedne strane na razvoj mreže institucija kako bi se osigurao 'prostor' za određene kulturne programe (kulturna infrastruktura), a s druge strane na subvencioniranje kulturne proizvodnje kako bi se 'smanjila cijena' kulturnih proizvoda i usluga – čineći ih tako dostupnima za širu javnost (smanjenje financijskih prepreka).

Iako smo identificirale aktivnosti i programe koji se provode u različitim područjima s ciljem povećanja participacije i promicanja pristupa kulturi, većina identificiranih mjera slabo se promovira te su prilično slabo vidljive podjednako i za kulturne djelatnike i za publiku. Također, opisane mjere rijetko uključuju kriterije za ocjenu uspješnosti programa koje podupiru, mjereno prema postavljenim ciljevima određene mjere. U sljedećem ćemo poglavlju opisati kako je kulturna politika usmjerena na dva glavna specifična aspekta pitanja pristupa kulturi; prvo, kako se odnosi prema određenim preprekama pristupu kulturi, i drugo, kako omogućava razvoj instrumenata za pristup kulturi.

Smanjenje postojećih prepreka i omogućavanje razvoja instrumenata za pristup kulturi

Prepreke pristupu

Može se razabrati da se hrvatska kulturna politika postojećim preprekama pristupu i participaciji u kulturi ne bavi sustavno. Iako prisutni instrumenti kulturne politike subvencioniranja kulture kako bi se uhvatilo u koštac s pitanjem ekonomske dostupnosti kulture postoje (npr. cijena kulturnih dobara i usluga), to je pitanje i dalje važno budući da se proračuni za kulturu (nacionalni i lokalni) svake godine smanjuju i da se kulturna potrošnja po stanovniku također smanjuje⁶. S obzirom na dugi period recesije u Hrvatskoj, ne čudi da građani i dalje smanjuju troškove 'rekreacije i kulture' u svojim osobnim proračunima. Dugoročno, bitna je prepreka povezana s

⁶ Prisutan je trend pada osobne potrošnje za kulturu u promatranom periodu: 2009. predstavljala je 5,99 % od ukupnih izdataka za potrošnju kućanstava, u 2010. - 5,6 %, a u 2011. - 5,3 %, prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2012., str. 12).

obrazovanjem nove publike što nije adekvatno prepoznato kao važno pitanje koje treba rješavati na nacionalnoj razini.

Također treba naglasiti da postoje brojne prepreke koje se odnose na pristup kulturi za osobe s posebnim potrebama. One se ne odnose samo na pitanje fizičkog pristupa pojedinim zgradama kulturnih institucija, već i na dostupnost kulturnih proizvoda, usluga i svih drugih potrebnih informacija. Iako su napravljeni planovi za adaptaciju zgrada različitih kulturnih institucija kako bi se prilagodile potrebama osoba s invaliditetom, potrebne prilagodbe se provode prilično sporo - dijelom zbog financijskih ograničenja, a ponekad i zbog ograničenja koje nameće Uprava za zaštitu kulturne baštine. U ovom je smislu provedba raznih strategija i planova manjkava, a prisutna je marginalizacija (zahtjeva) osoba s posebnim potrebama u kulturnom sektoru⁷.

Još jedno pitanje koje nije riješeno u kulturnoj politici, a može se promatrati kao prepreka pristupu, jest da službeni dokumenti (kulturne) politike ne razmatraju pitanja građana i građanki koji ne participiraju u kulturi. S druge strane, analiza sekundarnih podataka pokazuje da veliki broj kulturnih institucija i organizacija obraća pozornost na svoju 'ne-publiku' i 'ne-korisnike' i da pripremaju posebne programe kako bi privukli njihovu pažnju i zainteresirali ih za svoje kulturno-umjetničke programe (npr. besplatne članarine u knjižnicama za nove članove, popusti za posjetitelje koji žive u susjedstvu muzeja, itd.).

Kao što je ranije navedeno, centralizacija kulturne proizvodnje i kulturne infrastrukture u glavni grad Zagreb predstavlja jedan od ključnih problema za razvoj pravičnog pristupa kulturi u Hrvatskoj. Ovo također ilustrira važnost bolje komunikacije s ključnim institucijama odgovornim za sektor i nužnost boljeg povezivanja različitih institucija i njihovih programa diljem Hrvatske. Financiraju se i stvaraju brojni programi diljem zemlje, ali se rijetko kada zajednički distribuiraju i/ili promiču u različitim gradovima u Hrvatskoj. U ovom kontekstu važno je spomenuti jednu inicijativu nezavisnog kulturnog sektora koja je pokušala otkloniti nedostatak decentralizirane suradnje u svom sektoru – mreža Clubture kulturnih NVO-a stvorila je vlastiti model razmjene programa i projekata unutar mreže.

U dokumentima i planovima kulturne politike izazovi koje donosi razvoj informacijskih i komunikacijskih tehnologija stavljeni su u prvi plan, ali se njima rijetko ozbiljno bavi. U nedostatku nacionalne strategije za digitalizaciju kulturnih (baštinskih) sadržaja, digitalizaciji se pristupa uglavnom kroz digitalizaciju kataloga i

⁷ Međutim, mogu se spomenuti primjeri dobre prakse, kao što je rad 'Kazališta slijepih i slabovidnih- Novi život'.

drugih raspoloživih podataka u, na primjer, muzejima, knjižnicama, itd., ali rijetko u smislu primjene drugih mogućnosti koje ovi procesi donose. Mnoge institucije koriste društvene medije, ali uglavnom za širenje informacija i rijetko za pronalaženje inovativnijih načina za interakciju s korisnicima. Može se zaključiti da nepostojanje adekvatne nacionalne strategije digitalizacije i nedostatak sredstava za programe digitalizacije stvara prepreku i u tom pogledu.

Dizajn i implementacija instrumenata za poticanje pristupa kulturi

Analiza dostupnih sekundarnih podataka daje nam vrlo raznovrsne spoznaje problema pristupa kulturi koje dovode do različitih pristupa stvaranju praktičnih instrumenata. Brojne kulturne institucije i organizacije razvijaju programe i projekte u ovom području. U analizi dostupnih podataka, razvidni su neki inovativni primjeri koji su također usmjereni prema ostalim sektorima (posebice politika obrazovanja, turizma i socijalna politika). Na primjer, obrazovni programi za mlade kao što su oni 'Hrvatske glazbene mladeži' (HGM), koji uključuju 'kulturnu karticu' koji omogućuje mladima (u dobi od 14 do 30 godina) popuste u kazalištima, muzejima, koncertima i sl., ili njihov program 'Glazba u mom kvartu' koji se održava u suradnji s Gradom Zagrebom s ciljem da se upoznaju osnovnoškolska djeca s klasičnom glazbom.

Većina je projekata usmjerena prema djeci, mladima, umirovljenicima, osobama s posebnim potrebama, beskućnicima i drugim marginaliziranim skupinama, neki su projekti usmjereni prema nacionalnim manjinama koji također uzimaju u obzir jezičnu raznolikost (u dijelovima Hrvatske u kojima se nalaze pojedine manjine)⁸. Iako postoji raznolikost u tematskim pristupima, može se uočiti da je većina programa koji potiču pristup kulturi koje razvijaju kulturne institucije i organizacije u Hrvatskoj usmjerena uglavnom na djecu i mlade. Ono što se može uočiti iz ovih primjera dobre prakse jest da su to uglavnom projekti 'odozdo' ('bottom-up'), pokrenuti jer dionici vjeruju da su ta pitanja važna i često se financiraju vlastitim prihodima institucija ili putem međunarodnih fondova, to jest, uglavnom kroz europske fondove i prije svega kroz program *Kultura*. Još jedan utjecaj instrumenata kulturne politike EU je njihova 'politika mekog pristupa', što je također vidljivo kroz sudjelovanje Hrvatske u radnim skupinama OMK, među kojima je i ona o pristupu kulturi, ali čiji će se utjecaj u potpunosti vidjeti tek u budućnosti.

⁸ Ostali primjeri uključuju projekt u području inkluzijskih politika pod nazivom 'Extra Ordinary Design' koji su razvili Hrvatsko dizajnersko društvo, Udruga za promicanje inkluzije (UPI) i Ustanova za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom (URIHO) i uz potporu British Councila Hrvatska. Još jedan primjer je partnerstvo između Arheološkog muzeja u Puli i Zatvora u Puli koje je omogućilo zatvorenicima rad na iskopavanjima na različitim lokacijama u sklopu programa resocijalizacije.

Iako su ovdje predstavljeni podaci analiziranih dokumenata i dostupnih sekundarnih izvora o kulturnom sektoru koje se bave provedbenim mehanizmima koji olakšavaju pristup kulturi prilično fragmentarni, prevladavajući je diskurs onaj o različitim inicijativama odozdo javnih kulturnih institucija i nezavisnih kulturnih organizacija koje pokušavaju otkloniti nedostatak odgovarajućih nacionalnih i lokalnih instrumenata kulturne politike u ovom području. Kulturne institucije i organizacije stvaraju povremena partnerstva, a vrsta partnerstva uglavnom ovisi o predloženom projektu i može uključivati i druge institucije ili kulturne organizacije (uglavnom NVO-e, škole i slično). To ilustrira potrebu izrade eksplicitnije politike u ovom području; postoje brojne (inovativne) inicijative jer mnogi pojedinci i akteri razumiju potrebu da takvi instrumenti budu dostupni na širem planu. Trenutno se resursi troše i gube zbog fragmentirane prirode tih različitih inicijativa, a te prepreke mogu se prevladati boljom komunikacijom i umrežavanjem.

Zaključak

U ovom članku koji stavlja fokus na pitanje pristupa kulturi kao važnom konceptu kulturne politike na europskoj razini pokušali smo analizirati aktualna kretanja kulturne politike u Republici Hrvatskoj. Politike u vezi pitanja pristupa kulturi u hrvatskoj kulturnoj politici i na nacionalnoj i na lokalnoj razini mogu se opisati uglavnom kao implicitne - kako na makro tako i na mikro razini (Ahearne 2009., Sapru 2004.). 'Pristupom kulturi' implicitno se bavi nekoliko članaka hrvatskog Ustava koji se odnose na 'kulturu', kao i najvažniji zakoni koji reguliraju određena područja kulturne politike. Analiza dostupnih dokumenata kulturne politike na nacionalnoj i lokalnoj razini otkriva da postoji nekoliko mjera eksplicitne politike te da ne postoje značajne promjene u proteklom razdoblju koje se odnose na artikulaciju novih politika usmjerenih posebno na poboljšanje pristupa kulturi. Fokus hrvatske kulturne politike i dalje je više na strani *ponude*, a ne na strani *potražnje*; većina programa vezanih za promociju pristupa kulturi i kulturne participacije uključuju potporu za razvoj kulturne infrastrukture i izravnu potporu za proizvodnju i distribuciju u svim segmentima kulturne politike. Na mikro razini, razlike između implicitnih i eksplicitnih politika, specifični *policy* instrumenti koji ciljaju na poboljšanje pristupa i participacije na državnoj razini proizlaze iz instrumenata koji su usmjereni prema (su)financiranju kulturne infrastrukture i objekata, prema financijskim poticajima za programe u različitim umjetničkim aktivnostima. S druge strane, na makro razini, može se dešifrirati usmjerenje prema eksplicitnim politikama u odnosu na pristup kulturi za djecu i mlade na nacionalnoj razini kroz novi program 'Ruksak (pun) kulture' koji su razvili Ministarstvo kulture i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, ali bez predlaganja ili usvajanja novih sveobuhvatnih strateških instrumenata. Čini se da je bolja međusektorska koordinacija i komunikacija u osmišljavanju

programa i strategija za poboljšanje pristupa kulturi preduvjet za bilo kakvo poboljšanje pristupa kulturi u Republici Hrvatskoj.

Analiza politika i programa glavnih političkih stranaka pokazuje da ne postoje značajne razlike među njima u tretiranju ključnih pitanja kulturne politike, uključujući one koje se odnose na pristup kulturi. Reference na instrumente koji neizravno promoviraju pristup kulturi mogu se naći u političkim programima svih većih političkih stranaka, ali oni ostaju uglavnom unutar postojećeg sustava kulturne politike i diskursa koji se samo implicitno bavi pitanjima pristupa i participacije. Reference na 'pristup kulturi' i 'kulturu' nalaze se na marginama političkog diskursa i općenito javne politike, što stavlja pitanje o mjestu i statusu kulturne politike među ostalim javnim politikama u prvi plan (Ahearne 2009., str. 141.).

U ovom članku identificirale smo različita državna tijela kao i javne, privatne i nevladine institucije i organizacije koje doprinose promicanju pristupa i participacije u kulturnom životu. Aktivnosti ovih dionika su prilično fragmentarne i vrlo često su bez adekvatne (financijske ili druge) potpore. Potpora iz međunarodnih fondova i utjecaj instrumenata europske kulturne politike u ovom području očigledna je posredno, putem izvršenja odabranih projekata, prije svega projekata programa *Kultura*, dok za 'mekši pristup' putem OMK tek treba procijeniti rezultate. Taj se utjecaj vidi i kroz obavezu izrade strateških dokumenata koji su potrebni za prijavu na programe financiranja EU-a; prije svega to je bilo vidljivo tijekom procesa prijave izabranih gradova za projekt Europske prijestolnice kulture. Tek će se vidjeti hoće li ove strategije gradovi usvojiti ili će nakon završetka procesa za EPK postati tek žrtve 'europizacije' (Shore 2006.).

Ako pitanje pristupa kulturi razumijevamo u smislu smanjenja relevantnih prepreka, kao i jačanja mogućnosti građana, potrebno je uzeti u obzir i stranu ponude i stranu potražnje. U hrvatskoj kulturnoj politici, alatima i instrumentima koji se fokusiraju na stranu 'potražnje' pitanja pristupa adresirana su samo sporadično. Ne postoji nikakvo sustavno istraživanje koje se bavi navikama i potrebama građana, što bi bio preduvjet za programe usmjerene na razvoj publike. Prepoznavanje obrazaca ponašanja korisnika i ne-korisnika i razumijevanje onoga što korisnici rade u kulturi kao i njihovih aktivnosti koje rade umjesto kulturnih aktivnosti tvori osnovu za adekvatnu izradu kulturne politike. Mehanizmi usmjereni ka uklanjanju prepreka (fizičkih, financijskih, socijalnih ili psiholoških) trebaju se i dalje razvijati, kao i kriteriji za procjenu razmatraju li financirani projekti prepreke pristupu kulturi, što treba razraditi i uključiti u kriterije programa kulturne politike. Na taj način, kroz političku orijentaciju prema pitanjima kulturne proizvodnje, a manje prema pristupu kulturi i kulturnoj participaciji, hrvatska kulturna politika ne razlikuje se znatno od općeg okvira europskog kulturne politike, kako ga opisuju Psychologiopoulou (2006.) i Barnett (2001.).

Čak i bez adekvatne eksplicitne reference na pristup kulturi u službenoj kulturnoj politici, kulturne ustanove i organizacije prepoznaju razvoj instrumenata za pristup kulturi kao važan element u svom radu. Postojeći primjeri programa i inicijativa čiji je cilj poboljšanje pristupa i participacije vidljivi su u svim kulturnim sektorima te uključuju sve segmente stanovništva. Pozitivni primjeri i inovativni programi uglavnom se prenose iz prakse u politiku, a ne obrnuto. Dakle, na razini pitanja pristupa kulturi može se reći da Katunarićevi dojmovi (1999.) kako se u hrvatskom slučaju i dalje ne može govoriti o potpuno sustavnoj kulturnoj politici još uvijek vrijede. Tek će se vidjeti hoće li doista primjeri pristupa odozdo dovesti do osmišljavanja eksplicitnijih politika u odnosu na razvoj pristupa kulturi bilo na nacionalnoj bilo na lokalnoj razini.

Bibliografija

1. Ahearne, Jeremy (2004). *Between cultural theory and policy: the cultural policy thinking of Pierre Bourdieu, Michel de Certeau and Régis Debray*. Research Paper no.7. University of Warwick: Centre for Cultural Policy Studies.
2. Ahearne, Jeremy (2009). »Cultural Policy explicit and implicit: a distinction and some uses«, *International Journal of Cultural Policy*, 15(2): 141-153, DOI: 10.1080/10286630902746245.
3. Barnett, Clive (2001). »Culture, policy and subsidiarity in the European Union: From symbolic identity to the governmentalisation of culture«, *Political geography*, 20(4): 405–426.
4. BDSH (2008). *Bošnjačka Demokratska Stranka Hrvatske. Program rada* [Bosniac Democratic Party of Croatia.Work Programme], <http://www.bdsh.hr/dokumenti/programrada.pdf> (3. ožujka 2014).
5. Central Bureau of Statistics 2012. *Croatia in Figures*, http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/CroInFig/croinfig_2012.pdf (12. veljače 2014).
6. Council of Europe/ERICarts (2014). *Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe – Croatia. 16th edition 2014*, <http://www.culturalpolicies.net> (12. veljače 2014).
7. Council of the European Union (2007a). »Resolution of the Council of 16 November 2007 on a European Agenda for Culture«, *Official Journal of the European Union* C 287, (4 strane), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007G1129%2801%29:EN:NOT> (12. veljače 2014).
8. Council of the European Union (2007b). »A European Agenda for Culture in a Globalising World«, *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*, 10 May 2007, <http://eur->

- lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0242:FIN:EN:PDF (12. veljače 2014).
9. Council of the European Union (2010a). *Council conclusions on access of young people to culture*, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/educ/117876.pdf (12. veljače 2014).
 10. Council of the European Union (2010b). *Council conclusions on the role of culture in combating poverty and social exclusion*, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/117797.pdf (11. veljače 2014).
 11. Council of the European Union (2010c). *Working Group on developing synergies with education, especially arts education. Final report*, Brussels: European Council, http://ec.europa.eu/culture/documents/mocedu_final_report_en.pdf (11. veljače 2014).
 12. Council of the European Union (2012). *Report on policies and good practices in the public arts and in cultural institutions to promote better access to and wider participation in culture*, Brussels: Council of Europe, <http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/documents/201212access-to-culture-omc-report.pdf> (11. veljače 2014).
 13. Cvjetičanin, Biserka i Katunarić, Vjeran (1999). *Cultural Policy in Croatia. National Report*. Strasbourg i Zagreb: Council for Cultural Cooperation, Council of Europe; Ministry of Culture of the Republic of Croatia; i Institute for International Relations.
 14. Cvjetičanin, Biserka i Katunarić, Vjeran (2003). *Hrvatska u 21. stoljeću: Strategija kulturnog razvitka [Croatia in the 21st Century: Strategy of Cultural Development]*. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske.
 15. Dragojević, Sanjin (2006). *Kulturna politika: europski pristupi i modeli*. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti [Cultural policy: European approaches and models. Doctoral dissertation, University of Zagreb. Faculty of Political Sciences].
 16. Dye, R. Thomas (1976). *What Governments Do, Why they do it, What Difference it Makes*. Tuscaloosa, Alabama: University of Alabama Press.
 17. European Commission (2007). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a European agenda for culture in a globalizing world*. Brussels, COM(2007)242 final.
 18. Government of the Republic of Croatia (2008). *Strategija prelaska s analognog na digitalno emitiranje televizijskih programa u Republici Hrvatskoj [The Strategy on the Transfer from Analogue to Digital Broadcasting of Television Programmes in the Republic of Croatia]*, Zagreb, <http://www.hakom.hr/UserDocsImages/dokumenti/Strategija%20prelaska>

- [%20s%20analognog%20na%20digitalno%20emitiranje%20televizijskih%20programa%20u%20RH.pdf](#) (13. veljače 2014).
19. HAVC (2010). *Nacionalni program promicanja audiovizualnoga stvaralaštva 2010.-2014.* [National Programme for Promotion of Audiovisual Activities 2010-2014], Zagreb, <http://www.havc.hr/file/publication/file/nacionalni-program-razvoja-audiovizualne-industrije.pdf> (13. veljače 2014).
 20. HDSSB (2007). *Program Hrvatskog Demokratskog Saveza Slavonije i Baranje* [Program of Croatian Democratic Union of Slavonija and Baranja], http://www.hdssb.hr/files/Program_HDSSB-a.pdf (13. veljače 2014).
 21. HDZ (2002). *Program Hrvatske Demokratske Zajednice* [Program of Croatian Democratic Union], http://www.hdz.hr/sites/default/files/program_7_opci_sabor.pdf (3. veljače 2014).
 22. HGS (2009). *Program Hrvatske građanske stranke* [Programme of Croatian Citizens Party], <http://hgs.com.hr/category/program/> (3. veljače 2014).
 23. HNS (2012). *HNS Programska deklaracija* [HNS Programme Declaration], <http://hns.hr/index.php/dokumenti/2012-04-20-00-38-37/programi-i-projekti/9-nekategorizirano/2956-hns-ov-cetverolist-reformski-projekti-2> (12. siječnja 2014).
 24. Hrvatski laburisti (2010). *Hrvatski laburisti – Stranka rada. Programski dokumenti* [Croatian Labour Party. Programme documents], <http://www.laburisti.com/preuzimanja/PROGRAM/Program.pdf> (12. siječnja 2014).
 25. HSP AS (2010). *Hrvatska stranka prava 'Dr. Ante Starčević': Programske smjernice* [Croatian Party of Rights 'Dr. Ante Starčević': Programme Guidelines], <http://www.hsp-ante-starcevic.hr/index.php/stranka/opce-programske-smjernice> (15. siječnja 2014).
 26. HSS n/a. *Programski dokument HSS - Ravnomjerni razvoj Hrvatske* [Programme Document HSS – For Steadfast Development of Croatia], http://www.hss.hr/files/programski_dokument_hss_ravnomjerni_razvoj_hrvatske.pdf (15. siječnja 2014).
 27. Heidenheimer, Arnold, Hecl, Hugh i Adams Teich, Carolyn (1990). *Comparative public policy, The politics of Social Choice in America, Europe and Japan.* New York: St Martin's Press.
 28. IDS-DDI n/a. *Programska deklaracija* [Programme Declaration], http://www.idsddi.com/ids/3/0/168/Files/Programska_deklaracija.pdf (12. siječnja 2014).
 29. Kalanj, Rade (1998). »Tranzicija, konsolidacija demokracije i pitanje kulture«, u: Cifrić, Ivan et al. *Društveni razvoj i ekološka modernizacija. Prilozi sociologiji tranzicije*, Zagreb: HSD&Zavod za sociologiju FFZG, 9-45.
 30. Kukuriku Coalition (2011). *Kukuriku koalicija- Plan 21* [Kukuriku Coalition Plan 21], <http://www.kukuriku.org/files/plan21.pdf> (3. veljače 2014).

31. Kukuriku Coalition (2013). *Pola puta* [Halfway Through], <http://www.kukuriku.org/files/polaputa.pdf> (3. veljače 2014).
32. Mercer, Colin, Obuljen, Nina, Primorac, Jaka i Uzelac, Aleksandra (2012). *The Culture Strand of the Creative Europe Programme 2014-2020. Note*. Strasbourg: European Parliament.
33. Ministry of Culture (2014). *Poziv 2014. rezultati natječaja – ožujak 2014* [Results of Ožujka 2014 Call for Proposals], <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=10506> (11. travnja 2014).
34. Ministry of Culture (2013). *Strateški plan Ministarstva kulture 2014. – 2016.* [Strategic Plan of the Ministry of Culture 2014-2016], <http://www.minkulture.hr/userdocsimages/Propisi/Strate%C5%A1ki%20plan%20MK%202014.-2016.%20-%20za%20web.pdf> (11. travnja 2014).
35. Ministry of Culture (2012). *Financiranje javnih potreba u kulturi u Republici Hrvatskoj 2011. godine* [Financing of Public Needs in Culture in 2011], http://www.minkulture.hr/userdocsimages/PLANIRANJE/ANKETA_MK_REZULTATI_2011.pdf (3. veljače 2014).
36. Ministry of Culture (2011). *Strategija zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011.–2015.* [Strategy of Protection, Preservation and Sustainable Economic Usage of Cultural Heritage of the Republic of Croatia 2011-2015], http://www.minkulture.hr/userdocsimages/bastina/STRATEGIJA_BASTINE_VRH.pdf (3. veljače 2014).
37. NCK, IRMO i Interarts (2013). *Access to Culture–Literature Review on the policies at European level* [online], <http://educult.at/wp-content/uploads/2013/04/Review-on-the-policies-at-European-level.pdf> (13. lipnja 2014).
38. Obuljen, Nina (2006). *Why We Need European Cultural Policies: The Impact of EU Enlargement on Cultural Policies in Transition Countries*. Amsterdam: European Cultural Foundation.
39. Obuljen Koržinek, Nina (2013). *Promjene opsega nacionalnih kulturnih politika pod utjecajem međunarodnih integracijskih procesa*. Thesis (Ph.D.). Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti.
40. Petak, Zdravko (ur.) (2009). *Stranke i javne politike; Izbori u Hrvatskoj 2007.* [Parties and public policies: Elections in Croatia in 2007], Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
41. Patton, Michael Quinn (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
42. Puljiz, Jakša (2009). »Mjerenje regionalne razvijenosti – primjer Republike Hrvatske«, u: Tišma, Sanja i Maleković, Sanja, ur., *Zaštita okoliša i regionalni razvoj – iskustva i perspektive*, Zagreb: Institut za međunarodne odnose, 135-158.

43. Psychologiopoulou, Evangelia (2008). *The Integration of Cultural Considerations in EU Law and Policies*, Čeiden and Boston: Martinus Nijhoff Publishers.
44. Sapru, R. K. (2004). *Public Policy: Formulation, Implementation and Evaluation*, New Delhi: Sterling Publishers Private Limited.
45. Shore, Cris (2006). »'In uno plures' (?) EU Cultural Policy and the Governance of Europe«, *Cultural Analysis*, 5: 7-26.
46. SSDS (1997). *Program rada Samostalne Srpske Demokratske Stranke* [Work Programme of Independent Democratic Serbian Party], <http://www.sdss.hr/dokumenti/68253cd954095f2.pdf> (3. veljače 2014).
47. Švob-Đokić, Nada, Primorac, Jaka, i Jurlin, Krešimir (2008). *Kultura zaborava. Industrijalizacija kulturnih djelatnosti*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk i Hrvatsko sociološko društvo.
48. Throsby, David (2009). »Explicit and implicit cultural policy: some economic aspects«, *International Journal of Cultural Policy*, 15(2): 179-185, DOI: 10.1080/10286630902760840
49. Tomić-Koludrović, Inga, i Petrić, Mirko (2007). »Hrvatsko društvo – prije i tijekom tranzicije«, *Društvena istraživanja*, Zagreb, 16(4-5) (90-91): 867-889.
50. UN General Assembly, *Universal Declaration of Human Rights*, 10 December 1948, 217 A (III), <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3712c.html> (21. siječnja 2015).
51. Županov, Josip (2002). *Od komunističkog pakla do divljeg kapitalizma*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Summary

In this paper through the analysis of the access to culture issue in the Croatian cultural policy agenda, we illustrate the current cultural policy developments in Croatia in the broader European context. Taking the differentiation between explicit and implicit policies at both macro and micro level we analyse discourses on access to culture in the Croatian cultural policy at the constitutional level, parliamentary political parties' level, the governmental level and the level of cultural organisations. On the one hand the policies regarding access to culture remain mostly implicit and revolve around traditional models connected to instruments dating back to socialism; while on the other selected cultural organisations develop instruments for fostering it where European projects have an influence. The orientation more towards cultural production issues and less to access to culture and cultural participation issues draws similarities of cultural policy developments in Croatia with the general European cultural policy framework.

The English version of this text has been published in the scientific journal *International Journal of Cultural Policy* Vol. 23, No. 5, 2017. Available at: <http://www.tandfonline.com/> <http://dx.doi.org/10.1080/10286632.2015.1102906>

Key words: access to culture; cultural policy; explicit policies; implicit policies; Croatia

Bilješke o autoricama / Notes about the authors

Jaka Primorac je viša znanstvena suradnica na Odjelu za kulturu i komunikacije Instituta za razvoj i međunarodne odnose (IRMO) u Zagrebu, Hrvatska. Doktorirala je sociologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2010. godine. Njeni znanstveni interesi uključuju područja kulturnih i kreativnih industrija, kulturnog i kreativnog rada, kulturnih i medijskih politika, digitalne kulture i kvalitativnih istraživačkih metoda. Sudjelovala je na brojnim domaćim i međunarodnim znanstvenim i stručnim projektima (npr. u sklopu programa FP7, Kultura, COST, za Europski parlament, Svjetsku banku i dr.). Dobitnica je nagrade Cultural Policy Research Award 2005.godine za istraživački projekt o položaju kulturnih djelatnika u kreativnim industrijama jugoistočne Europe. Od 2008. godine sudjeluje kao suautorica na projektu Vijeća Europe i Instituta ERICarts *Kompendij kulturnih politika i trendova u Europi* za Hrvatsku. Od 2015. godine je članica Predsjedništva Hrvatskog sociološkog društva (HSD) i članica uredništva Revije za sociologiju.

Jaka Primorac is a Senior Research Associate at the Department for Culture and Communication at IRMO, Zagreb, Croatia. Dr. Primorac holds a Ph.D. (2010) in Sociology from the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia. Her research interests intersect the fields of cultural and creative industries, cultural and creative labour, media and cultural policy, digital culture and qualitative research methods. She collaborated on a number of research projects in Croatia and abroad (e.g. Seventh framework programme, Culture, COST, European Parliament, World Bank, etc). In 2005 she was the winner of Cultural Policy Research Award (CPRA) for her research project on the position of cultural workers in the creative industries of SEE. Since 2008 she is co-author of the Croatian country profile for COMPENDIUM of Cultural Policies and Trends in Europe, project of Council of Europe and ERICarts Institute. Since 2015 she is a member of Presidency of Croatian Sociological Association and a member of editorial board of Sociological Review/Revija za sociologiju.

Profesionalna karijera Dr. **Nine Obuljen Koržinek** uključuje bogato iskustvo u istraživanju kulturnih i medijskih politika, rad u javnoj administraciji i u donošenju odluka u kulturi. Od listopada 2016. godine, Dr. Obuljen Koržinek obnaša dužnost ministrice kulture Republike Hrvatske; od 2006. do 2011. godine bila je pomoćnica ministra i državna tajnica u Ministarstvu kulture; 2000. godine načelnica Odjela za UNESCO te glavna tajnica Nacionalnog povjerenstva za UNESCO u Ministarstvu vanjskih poslova; u periodu od 1998. do 2000. godine bila je šefica Kabineta ministra u Ministarstvu kulture. U razdoblju od 2001. do 2006. te od 2012. do 2016. godine, Dr. Obuljen Koržinek radila je kao znanstvena suradnica u Odjelu za kulturu i komunikacije Instituta za razvoj i međunarodne odnose gdje se bavila područjima kulturnih i medijskih politika. U tom razdoblju doktorirala je na Fakultetu političkih

znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Objavila je tridesetak znanstvenih i stručnih radova u domaćim i međunarodnim časopisima te kao dio tima radila na različitim projektima za UNESCO, UNDP, Vijeće Europe, Europsku kulturnu fondaciju, Europski parlament i sl. Dobitnica je godišnje europske nagrade *Cultural Policy Research Award* za istraživanje kulturnih politika (za istraživanje utjecaja europskih integracija na kulturne politike novih država članica EU). Dr. Obuljen Koržinek bila je voditeljica hrvatskog izaslanstva za pregovore o UNESCO-ovoj Konvenciji o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja usvojene 2004, te kasnije predsjednica Međuvladinog odbora Konvencije 2010. godine i članica u Ekspertnom timu UNESCO-a za provedbu Konvencije. Kao ekspert je surađivala na projektima Vijeća Europe, Europskog Parlamenta, European Cultural Foundation, UNDP i sl. Od 2012. do 2014. godine bila je Predsjednica Programskog vijeća HRT-a, također je bila i članica Upravnog odbora Hrvatskog audiovizualnog centra.

Nina Obuljen Koržinek's work experience includes both research in the field of culture and media and public administration and cultural policy making roles. She has switched between them a number of times. Since October 2016 Dr Obuljen Koržinek has been serving as a Minister of Culture of the Republic of Croatia; in the period 2008-2011 she was the State Secretary for Culture; from 2006 to 2008 she held a post of Assistant Minister at the Croatian Ministry of Culture; in 2000 she was the Head of the Department for Cooperation with UNESCO and a Secretary General of the National Commission for UNESCO at the Ministry of Foreign Affairs; in the period 1998-2000 she was a Chief of Cabinet at the Ministry of Culture. Her experience in cultural policy research is related to IRMO's Department for Culture and Communication. She worked at the IRMO from 2001 to 2006 and again from 2012 to 2016. During the later period, she completed her Master's and Doctoral theses. In 2004 she received the Cultural Policy Research Award for her research on the impact of the EU enlargement on cultural policies. Lending her expertise to negotiating and policy making processes, she was the head of the Croatian negotiating team for the 2005 UNESCO Convention and later a chairperson of the Intergovernmental Committee (2010). She was a member of the UNESCO Expert Facility for the implementation of the Convention and she worked as an expert for the Council of Europe, European Cultural Foundation, UNDP, European Parliament, etc. From 2012 to 2014 she was a Chairperson of the Programme Council of the Croatian Radio and Television, and subsequently a member of the Board of the Croatian Audio-visual Centre.

Aleksandra Uzelac je viša znanstvena suradnica u Institutu za razvoj i međunarodne odnose (IRMO) u Zagrebu i voditeljica Odjela za kulturu i komunikacije. Doktorirala je 2003. godine na Filozofskom fakultetu, Sveučilišta u Zagrebu s disertacijom iz područja informacijskih znanosti. Dr. Uzelac ima preko 20 godina profesionalnog iskustva u međunarodnim projektima na području kulturnih istraživanja na temama kulturne politike, kulturnog razvoja, digitalne kulture, međunarodne kulturne

suradnje i mreža. Aktivna je članica različitih ekspertnih skupina u području kulturnih politika i digitalne kulture, gdje se fokusira na društvene promjene i novi kontekst koje digitalna kultura unosi u kulturne politike i kulturni sektor. Dr. Uzelac je svojom istraživačkom ekspertizom doprinijela brojnim projektima i studijama Vijeća Europe, Europske komisije i Europskog parlamenta. Koordinirala je ekspertnu skupinu koja je pružala ekspertizu Europskom parlamentu u području kulturnih politika, te je sudjelovala u raznim projektima financiranim od strane EU.

Aleksandra Uzelac is Head of the Culture and Communication Department and a Senior Research Associate at IRMO. She holds a PhD (2003) in information science from the University of Zagreb and has over 20 years of professional experience in the area of cultural research related to issues of digital culture and cultural policies. Her research interests focus on the impact of information and communication technology on cultural issues, virtual networks and portals, digitization of culture, organization of knowledge in the cultural field, issues of public domain and cultural heritage, cultural policy and cultural cooperation issues. She has been a member of various cultural networks and expert groups that focus their activities in the field of cultural policies or digital culture, bringing into the policy mainstream issues related to the new context digital culture has brought to the cultural sector and cultural policies. Dr. Uzelac has provided her research expertise in the form of research studies and issue papers for the Council of Europe, the European Commission and European Parliament. She coordinated a group of experts providing cultural policy related expertise to European parliament and has participated in (and coordinated IRMO team) several EU funded projects where she contributed her research expertise.

Jean Monnet projekt EU kompetencije i nacionalne kulturne politike: kritički dijalozi / CULPOL (broj: 575442-EPP-1-2016-1-HR-EPPJMO-PROJECT), koji je sufinanciran sredstvima programa Europske unije Erasmus+, ima za cilj poticanje diskusije i kritičkog dijaloga o utjecaju EU agende na hrvatsku kulturnu politiku.

The Jean Monnet Project EU Competences and National Cultural Policies: Critical Dialogues / CULPOL (575442-EPP-1-2016-1-HR-EPPJMO-PROJECT) has been supported by the Erasmus+ Programme of the European Union. It aims to promote discussion and reflection on the impact of the EU agenda on the Croatian cultural policy.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Institut za razvoj i međunarodne odnose
Odjel za kulturu i komunikacije
LJ. F. Vukotinića 2, HR-10000 Zagreb

Institute for Development and International Relations
Department for Culture and Communication
LJ. F. Vukotinića 2, HR-10000 Zagreb

Tel. +385 1 48 77 460
Fax. +385 1 48 28 361
culpol@irmo.hr
<http://culpol.irmo.hr/>
<http://www.irmo.hr/>